

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดตาก

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก

รายนามคณะกรรมการ

นายเจริญฤทธิ์ สงวนสัตย์
ประธานกรรมการ

นายสมนึก ปาปะเด
กรรมการ

นางสาวนิตา อติศัยกุล
กรรมการ

นายชนะ เปรมปรี
กรรมการ

นายณัฐวุฒิ ทวีเกื้อกูลกิจ
กรรมการ

นายกำธร บุญสา
กรรมการ

นายบารมี ดวงใจ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

นางบังอร อินจันทร์
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

นายแสวงทอง มั่นเมือง
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

นายสำราญ แต่งประเสริฐ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

นายณรงค์ คชไทย
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

นายสมเดช คำสุข
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาวรัตนา ทองใจ
เลขานุการ

นางสาวชาลิณี เขี่ยมจะบก
ผู้ช่วยเลขานุการ

คำนำ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นสมบัติล้ำค่าที่ได้มีการสร้างสรรค์ สืบส่งต่อกันมา และสืบทอดในชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ บางครั้งมีการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปใช้ในทางที่บิดเบือน หรือไม่เหมาะสม และอาจเป็นเหตุให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านั้น ต้องเสื่อมสูญไปอย่างน่าเสียดาย

เพื่อปกป้อง คุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ไม่ให้มีการกระทำอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ และให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๙ เป็นต้นไป ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๑๕ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัด

ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ จังหวัดตาก ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก จำนวน ๕ รายการ จัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก จำนวน ๒๐ รายการ และเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน ๑๙ รายการ ขอขอบคุณคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดตาก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกภาคส่วนที่สนับสนุนข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตากอย่างดียิ่ง จนทำให้การจัดทำเอกสารเล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก

สารบัญ

ส่วนที่ ๑

เกริ่นนำ

๓ - ๕

ส่วนที่ ๒

ผลการดำเนินงาน

๒.๑ สํารวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑

๑. กลองทุงเย	๖
๒. พิธีแบ่งขวัญ	๖
๓. ประเพณีขึ้นธาตุเดือนห้าไหว้พระขึ้นเขาถ้ำ	๗
๔. ประเพณีขึ้นธาตุหินกิวตอยดินจี่	๗
๕. ประเพณีต๋ามประทีป	๗

๒.๒ รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑

๑. งานช่างแทงหยวก	๘
๒. กลองอืด	๘
๓. ตำนานพระบรมธาตุ บ้านตาก	๙
๔. ตำนานจามเทวี เมืองตาก	๙
๕. ตำนานพระพุทธรูปทอโยไล่นและบ่อน้ำทิพย์	๑๐
๖. ระบายกระทงสาย	๑๐
๗. ลิเกคณะเซมมะนิน	๑๑
๘. ปีพาทย์ระวีศรีริยางค์	๑๑
๙. หุ่นกระบอกสังวาลย์ศิลป์	๑๑
๑๐. เพลงร่ำวงพื้นบ้าน อำเภอบ้านตาก	๑๒
๑๑. ระบายเกลียวเชือก	๑๒
๑๒. ประเพณีขึ้นธาตุเดือนเก้า	๑๒
๑๓. ประเพณีอัฐภูมิบูชา วัตน้ำปู	๑๓
๑๔. ประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง	๑๓
๑๕. ประเพณีตานก๋วยสลาก	๑๔
๑๖. พิธีไหว้ครูดนตรีไทย	๑๔
๑๗. พิธีสืบชะตาบูชาแม่น้ำปิง บ้านจัดสรร	๑๕
๑๘. เมี่ยงจอมพล	๑๕
๑๙. แกงมะแะ	๑๖
๒๐. มวยคาดเชือก เมืองตาก	๑๖

ภาพผนวก

ภาพคอล้านนา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ภาพงานช่างแทงหยวก มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ส่วนที่ ๑

เกริ่นนำ

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๕๙ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๓ ตอนที่ ๑๙ ก หน้า ๑ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๙ ประกอบด้วย ๒๖ มาตรา โดยในมาตรา ๓ ได้ให้ความหมาย “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ว่า ความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติหรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

มาตรา ๔ ได้กำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ (๑) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (๒) ศิลปะการแสดง (๓) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (๔) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (๖) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (๗) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับชาติ ประกอบด้วย

(๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานกรรมการ

(๒) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนสิบเอ็ดคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก อธิบดีกรมศิลปากร ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร และประธานสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

(๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนแปดคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ด้านศิลปะการแสดง ด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ด้านความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม ด้านการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ด้านการบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชนด้วย ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อธิบดีแต่งตั้งข้าราชการในกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๑๕ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัด ประกอบด้วย

(๑) ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ

(๒) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนห้าคน ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๑ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด และประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด

(๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหกคน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ด้านศิลปะการแสดง ด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ด้านความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม ด้านการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ด้านการบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชนด้วย ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งข้าราชการในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ โดยให้มีอำนาจหน้าที่

(๑) เสนออนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครหรือจังหวัด แล้วแต่กรณี และอาจเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศต่อคณะกรรมการ

(๒) ดำเนินการร่วมกับชุมชนเพื่อจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(๓) พิจารณาและคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากรายการเบื้องต้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อเสนอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อคณะกรรมการ

(๔) ประสานงานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน รวมทั้งระดมทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(๕) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(๖) ส่งเสริมให้รู้คุณค่าและมีการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

จังหวัดตาก เป็นจังหวัดเก่าแก่มากมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน บรรพบุรุษได้สั่งสมสร้างสรรค์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้มากมายที่ผ่านมา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก จำนวน ๒ รายการ ดังนี้

๑. ซอล้านนา ขึ้นทะเบียนในปี พ.ศ.๒๕๕๒

๒. งานช่างแทงหยวก ขึ้นทะเบียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๔

อย่างไรก็ตาม ยังมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตากอันทรงคุณค่าอีกจำนวนมากที่เสี่ยงต่อการสูญหาย ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ จังหวัดตาก ได้สำรวจข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก จำนวน ๕ รายการ และจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก จำนวน ๒๐ รายการ ทั้งนี้ คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดตาก เห็นชอบให้เสนอรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตากต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน ๑๙ รายการ ซึ่งรายละเอียดจะได้นำเสนอในส่วนที่ ๒ ผลการดำเนินงานสำรวจและเสนอขอขึ้นบัญชีรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตากต่อไป

ส่วนที่ ๒ ผลการดำเนินงาน

๒.๑ สำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑

ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ จังหวัดตาก ได้สำรวจข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก (ตามแบบ มก.๑) ทั้งสิ้น ๕ รายการ และจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก (ตามแบบ มก.๒) เพื่อนำเข้าสู่การพิจารณาให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดตาก ก่อนเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมต่อไป จำนวน ๑๙ รายการ ดังนี้

๑. กลองอีต	๑๑. ประเพณีขึ้นธาตุเดือนเก้า
๒. ตำนานพระบรมธาตุ บ้านตาก	๑๒. ประเพณีอัฐมีบูชา วัดน้ำปู
๓. ตำนานจามเทวี เมืองตาก	๑๓. ประเพณีลอยกระทงสาย
๔. ตำนานพระพุทธรูปทอใยไล้น	ไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง
และบ่อน้ำทิพย์	๑๔. ประเพณีตานก๋วยสลาก
๕. ระบำกระทงสาย	๑๕. พิธีไหว้ครูดนตรีไทย
๖. ลีเกดเกษม เขมะนิน	๑๖. พิธีสืบชะตาบูชาแม่น้ำปิง
๗. ปี่พาทย์ระวีสุริยางค์	บ้านจัดสรร
๘. หุ่นกระบอกจากสังวาลย์ศิลป์	๑๗. เมียงจอมพล
๙. เพลงราวงพื้นบ้าน อำเภอบ้านตาก	๑๘. แกงมะเข้
๑๐. ระบำเกลิยวเชือก	๑๙. มวยคาดเชือก เมืองตาก

คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดตาก ได้ดำเนินการตามแผนการจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ ดังนี้

๑. จัดทำแบบสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดตาก ปีที่สำรวจ พ.ศ. ๒๕๖๑ (แบบ มก.๑) จำนวน ๕ รายการ ได้แก่ กลองทุงเย พิธีแบ่งขวัญ ประเพณีขึ้นธาตุเดือนห้าไหว้พระขึ้นเขาล้า ประเพณีขึ้นธาตุหินกิวดอยดินจี่ และประเพณีตามประทีป

ชื่อรายการ : กลองทุงเย
สาขา : ศิลปะการแสดง

ดนตรีพื้นบ้านของชาวอำเภอบ้านตาก ภาษาถิ่นเรียก กลองทุงเย หรือกลองตึงเย เหตุที่เรียกว่า กลองทุงเย เพราะลักษณะของเสียงและจังหวะกลองที่ตั้งกังวานว่า ทุงเย ลักษณะรูปร่างยาวประมาณ ๓ - ๔ เมตร ตัวกลองทำจากไม้ไผ่หัด หน้ากลองทำจากหนังวัว เครื่องดนตรีประกอบ ได้แก่ ตะโพนตีเปิด ช้อง และฉาบ การตีกลองทุงเย ผู้ตีจะต้องใช้ฝ่ามือและนำข้าวต้มผสมขี้เถ้าทาบริเวณหน้ากลอง เพื่อให้เสียงที่ตั้งกังวานและไพเราะ

โอกาสในการตีกลองทุงเย คือ ในงานมงคล และงานสำคัญทางศาสนา เช่น ประเพณีขึ้นธาตุเดือน ๙, วันเข้าพรรษา, วันสงกรานต์, ประเพณีตานก๋วยสลาก เป็นต้น

คุณค่ากลองทุงเย เป็นศิลปะการแสดงของชาวอำเภอบ้านตาก ที่มีถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเผยแพร่การแสดง จึงควรค่าแก่การเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ชื่อรายการ : พิธีแบ่งขวัญ
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล

พิธีแบ่งขวัญ เป็นความเชื่อเรื่องขวัญของชาวบ้านตำบลหัวเตี้ยด อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจะต้องทำพิธีแบ่งขวัญให้กับบุตรหลาน หรือการเรียกขวัญ ๓๒ ขวัญ ให้มาอยู่กับเนื้อกับตัวและมาอยู่กับพ่อแม่ โดยเชื่อว่าบุตรหลานจะเลี้ยงง่ายและไม่เจ็บป่วย

ในอดีต เมื่อแม่ตั้งครรภ์ครบคร้วจะเลี้ยงหมูแม่ัว ๑ ตัว ไว้ที่บ้าน เพื่อนำมาประกอบพิธีกรรม แต่ปัจจุบันไม่สามารถเลี้ยงหมูแม่ัวไว้ที่บ้านได้ จึงมีการประยุกต์ใช้วิธีการจองหมูกับผู้ชาย ๑ ตัว โดยมีเงื่อนไขผู้ชายต้องเลี้ยงหมูไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรม

คุณค่าพิธีแบ่งขวัญ เป็นพิธีกรรมที่กระทำกันในครอบครัวมาแต่โบราณ สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม จึงควรค่าแก่การเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ชื่อรายการ : ประเพณีขึ้นธาตุเดือนห้าไหว้พระขึ้นเขาล้า
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล

วัดเขาล้า ตั้งอยู่บ้านแพะ ตำบลไม้งาม อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๗ ทางเข้าถ้ำสูงประมาณ ๗๐ เมตร ภูมิประเทศบริเวณวัดเขาล้าสวยงามมาก สามารถมองเห็นทิวทัศน์เมืองตากได้อย่างชัดเจน มีคิลาณ้อยใหญ่วางเป็นระเบียบคล้ายมีคนมาจัดวางซ้อนกันไว้เป็นกองใหญ่ ซึ่งคิลาเหล่านี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ภายในวัดเขาล้ามีรอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐานอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๔๓ และหลวงพ่อดำใจประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ

เมื่อถึงวันพระแรก หลังงานประเพณีสงกรานต์ จะมีการจัดงานประเพณีขึ้นธาตุเดือนห้าไหว้พระขึ้นเขาล้า เพื่อทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ของไทย แห่ผ้าห่มพระธาตุ สรงน้ำพระพุทธรูปจำลอง และไหว้พระขอพรเสริมสิริมงคลแก่ชีวิต คุณค่าประเพณีขึ้นธาตุเดือนห้าไหว้พระขึ้นเขาล้า เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีคุณค่าทางจิตใจต่อคนในชุมชน และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเพื่อน้อมสักการองค์พระธาตุ จึงควรค่าแก่การเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ชื่อรายการ : ประเพณีขึ้นธาตุหินกิวดอยดินจี่
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล

พระธาตุหินกิวดอยดินจี่ ตั้งอยู่ที่บ้านวังตะเคียน หมู่ที่ ๕ ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พระธาตุประดิษฐานอยู่ในสลูปลเจดีย์ เรียกว่า "พญาล่อง" ตั้งอยู่บนภูเขา ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมอญขนาดเล็ก สร้างไว้บนก้อนหิน

เล่าสืบทอดกันมาว่า ด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชาวกะเหรี่ยงชื่อว่า นายพะส่วยจาพอเห็นก้อนหินขนาดใหญ่สีดำหรือสีน้ำตาลไหม้ ตั้งอยู่บนชะง่อนผากิวคอดเหมือนจะขาดออกจากกัน ลักษณะคล้ายพระธาตุอินแขวนในประเทศพม่า จึงได้สร้างพระธาตุหินกิวดอยดินจี่ขึ้นและได้อัญเชิญพระสารีริกธาตุบรรจุไว้ในองค์เจดีย์ พร้อมกับพระพุทธรูปทองคำจำนวน ๕ องค์ เมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ หรือเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ชาวอำเภอแม่สอด จะจัดงานประเพณีขึ้นธาตุหินกิวดอยดินจี่เพื่อน้อมสักการพระธาตุเสริมสิริมงคลเป็นประจำทุกปี

คุณค่าประเพณีขึ้นธาตุหินกิวดอยดินจี่ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีคุณค่าทางจิตใจต่อคนในชุมชน และความเชื่อศรัทธาทางพระพุทธศาสนา เพื่อน้อมสักการองค์พระธาตุ จึงควรค่าแก่การเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

ชื่อรายการ : ประเพณีตามประทีป
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล

อำเภอเมืองตากในอดีต คือ เมืองตากเก่าที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน คือ บริเวณตำบลเกาะตะเภา ซึ่งทิ้งร่องรอยทางประวัติศาสตร์และซากปรักหักพังไว้ เช่น เจดีย์ยุทธหัตถี เป็นอนุสรณ์สถาน สร้างในสมัยสุโขทัยมีอายุราว ๗๐๐ ปีเศษ มีความสำคัญกับเมืองตาก เพื่อเป็นการบูชาและเทิดพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในการทำยุทธหัตถีมียชชนะ จึงมีประเพณีตามประทีป โดยในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ชาวบ้านจะเข้าวัดเพื่อทำพิธีจุดผ้าสืบชะตาและตามประทีปรอบวัดพระบรมธาตุ บ้านตากก่อน หลังจากนั้นในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ พระสงฆ์จะประกอบพิธีทางศาสนา และจุดผางประทีปวางโดยรอบเจดีย์ยุทธหัตถี เมื่อเสร็จพิธีพระสงฆ์ พร้อมด้วยชาวบ้านจะลอยกระทงผ้าป่าและกระทงประทีป เพื่อเป็นการขอขมาพระแม่คงคา

คุณค่าประเพณีตามประทีป เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวอำเภอเมืองตาก มีคุณค่าทางจิตใจต่อคนในชุมชน และความเชื่อศรัทธาทางพระพุทธศาสนาในการถวายเป็นพุทธบูชาและเทิดพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จึงควรค่าแก่การเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก

**๒.๒ รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก (แบบ มก.๒)
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จำนวน ๒๐ รายการ ดังนี้**

ชื่อรายการ : งานช่างแหงหยวก
สาขา : งานช่างฝีมือดั้งเดิม

จังหวัดตาก มีช่างแหงหยวก ที่ปรากฏเด่นชัด และสามารถทำขึ้นรูปได้อย่างสมบูรณ์มีเพียงแห่งเดียว คือ ชุมชนระแหง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก การแหงหยวกตระกูลช่างตาก จะต้องแหงลายหยวกทะลุกากกล้วยให้สามารถใช้ได้ทั้ง ๒ ด้าน ไม่ใช่การแหงกากกล้วยเพียงด้านเดียวเหมือนตระกูลอื่น มีความชำนาญในการแหงลายพื้นปลาไหลบัว ลายพื้นสาม และลายแข่งสิงห์

ผลงานการแหงหยวกตระกูลช่างตาก มีทั้งในงานพิธีมงคล หรืองานประเพณี เช่น ประดับตกแต่งรถขบวนแห่ในงานประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง ประกอบเบญจาในงานโกนจุก ประดับธรรมาสนในงานเทศน์มหาชาติ ประดับองค์กฐิน และในงานอวมงคล ประดับเชิงตะกอนเผาศพ เป็นต้น

คุณค่างานช่างแหงหยวก เป็นงานช่างวิจิตรศิลป์ ที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีคุณค่าทางจิตใจและสะท้อนความเชื่อทางวัฒนธรรมประเพณี ปัจจุบันขาดผู้สืบทอดและนับวันจะเลือนหายไปจากสังคมไทย กรมส่งเสริมวัฒนธรรมจึงประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตากใน ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

ชื่อรายการ : กลองอืด
สาขา : ศิลปะการแสดง

ลักษณะคล้ายกลองหลวง แต่มีขนาดยาวกว่า หน้ากลองทำจากหนังวัว ตัวกลองทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ไม้แดง สันนิษฐานว่า คนเมืองตากส่วนหนึ่งอพยพมาจากภาคเหนือ จึงนำเอาวัฒนธรรมการตีกลองอืดติดตัวมาด้วย ส่วนใหญ่พบในอำเภอแม่สอด โดยจะมีการแข่งขันตีกลองอืดในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์เป็นประจำทุกปี คณะกลองอืดที่มีชื่อเสียง ได้แก่ วัดห้วยแก้ว วัดไทยสามัคคี และวัดมงคลนิมิต

การตีกลองอืดของจังหวัดตาก จะมีจังหวะเร็วกว่าทางภาคเหนือ ทำรำประกอบจังหวะเป็นการรำประกอบการต่อสู้ เรียกว่า การฟ้อนเจิง ใช้ในโอกาสงานประเพณีและการละเล่น เช่น ประกอบการฟ้อนเล็บ ขบวนแห่ต่างๆ ประเพณีตานกล้วยสลาก เป็นต้น

คุณค่ากลองอืด ดนตรีพื้นบ้านทางภาคเหนือ สืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีวัดเป็นศูนย์กลางในการรวมกลุ่มชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเผยแพร่ศิลปะการตีกลองอืด จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ชื่อรายการ : ตำนานพระบรมธาตุ บ้านตาก
สาขา : วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

วัดพระบรมธาตุ บ้านตาก สร้างเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ (ไทย) พ.ศ. ๔๐ (ตามตำนานคัมภีร์โบราณ วัดพระบรมธาตุ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก) ตั้งอยู่บนดอยทิศตะวันตกของหมู่ที่ ๓ ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

เดิมวัดแห่งนี้เป็นเมืองตากเก่า ก่อนที่จะมีการย้ายตัวเมืองไปอยู่ที่ตำบลระแหง ตัวเมืองตากในปัจจุบัน พระบรมสารีริกธาตุองค์นี้เชื่อกันว่ามีอัฐิและเศษของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรจุอยู่ มีหลักฐานยืนยันเป็นคัมภีร์โบราณภาษาเหนือ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ วัดพระบรมธาตุ กล่าวถึงการเสด็จของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปในพื้นที่ต่างๆ มิใช่เฉพาะประเทศอินเดีย แต่เสด็จมายังประเทศไทยถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกเสด็จมาเมื่อพระชนมพรรษาเท่าไรไม่ปรากฏ ส่วนครั้งที่ ๒ พระพุทธองค์เสด็จมาเมื่อพระชนมพรรษาได้ ๖๐ พรรษา ได้เสด็จมาถึงสุวรรณภูมิประเทศ (ประเทศไทย) แคว้นทวารวดี นครพิงค์ และเชียงตุง โดยเสด็จมาเมืองตากได้พำนักอยู่ที่ “ดอยมะหิยังกะ” ในเขตตัวเมืองตาก (เดิม) ก่อนเสด็จไปยังพม่าและต่อไปยังแคว้นมคธ ตามตำนานยังกล่าวอีกว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน พระอรหันต์ ทั้ง ๔ องค์ ได้นำพระบรมสารีริกธาตุ และพระเศียรของพระพุทธองค์มาประดิษฐานไว้ที่ดอยมะหิยังกะแห่งนี้ แล้วสร้างเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมครอบไว้ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๔๐

จากตำนานดังกล่าว ได้สร้างความเลื่อมใสและศรัทธาให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ทำให้พุทธศาสนิกชนทั่วสารทิศต่างหลั่งไหลมาสักการะกราบไหว้เป็นจำนวนมากตลอดทั้งปี จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ตำนานจามเทวี เมืองตาก
สาขา : วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

ตามตำนานพื้นบ้านกล่าวว่า เจ้าแม่จามเทวี ได้เสด็จทางชลมารคขึ้นมตามดำน่าน้ำปิง เพื่อจะไปครองเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) พอมาถึงหน้าผาแห่งนี้เกิดอัศจรรย์ปั่นป่วนอากาศวิปริตถึง ๓ วัน ๓ คืน ก็ไม่คลี่คลายพระนางจึงเสด็จขึ้นไปบนหน้าผาและทรงจุดธูปเทียนสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยบุญญาบารมีอากาศกลับแจ่มใสดังเดิม และปรากฏเงาพุทธรูปขึ้นที่หน้าผา ๓ องค์ ปัจจุบัน คือ “ผาสามเงา” ตั้งอยู่ตำบลยานี่ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก นอกจากนี้ ภายในวัดสามเงา พบร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เล่าสืบต่อกันว่า การเสด็จของพระนางในครั้งนั้นมีเหล่านางสนมและทหารองครักษ์ติดตามเสียชีวิตหลายคน จนกระทั่งเดินทางมาถึงวัดสามเงา พระนางจึงนำอัฐิของเหล่านางสนมและองครักษ์ ผังรวมกันแล้วก่อองค์พระเจดีย์ครอบไว้เป็นอนุสรณ์

จากตำนานดังกล่าว มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ทางประวัติศาสตร์ ได้สร้างความเชื่อให้กับพุทธศาสนิกชน จนกลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งประชาชนเคารพสักการะ จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ตำนานพระพุทธรูปคดรอยไล่น้ำและบ่อน้ำทิพย์
สาขา : วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

ตามตำนานท้องถิ่น คัมภีร์โบราณภาษาเหนือ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ วัดพระบรมธาตุ บ้านตาก ได้กล่าวไว้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จมายังเมืองตาก พระองค์ได้เข้าไปที่คดรอยแห่งหนึ่ง มีลักษณะคล้ายข้างหมอบ ได้ทรงเหยียบรอยพระพุทธรูป และประทับรอยพระหัตถ์ เบื้องขวาไว้บนยอดหินศิลาตรงส่วนศีรษะข้าง สถานที่แห่งนี้เดิมเรียกว่า “คดรอยเสียงร่ำ” เพราะสมัยก่อนมีผู้เห็นแสงสีรุ้งขึ้นบนท้องฟ้าในวันพระกลางคืน บางครั้งก็เห็นเป็นดวงไฟลอยขึ้นจากยอดเขาพระพุทธรูป ปัจจุบันเรียก “พระพุทธรูปคดรอยไล่น้ำ” ตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธรูปคดรอยไล่น้ำ ตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก และในบริเวณเดียวกันยังมีบ่อน้ำธรรมชาติ เป็นหลุมลึกลงไปภายในหินผาอย่างน่าประหลาด มีน้ำซึมอยู่ภายใน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบ่อน้ำทิพย์ศักดิ์สิทธิ์บางครั้งมีผู้ไปสวดมนต์หรืออธิษฐานจิตบริเวณบ่อน้ำทิพย์ ปรากฏน้ำผุดขึ้นมาให้เห็นอย่างน่าอัศจรรย์ ตามตำนานเล่าว่าหากมีผู้หญิงไปตักน้ำในบ่อน้ำนี้จะแห้ง แต่ถ้าเป็นผู้ชายตักน้ำในบ่อจะไม่มีวันแห้ง

จากตำนานดังกล่าว ได้สร้างความเชื่อและศรัทธา ให้กับพุทธศาสนิกชนต้องไปนมัสการ หลังจกนมัสการพระบรมธาตุบ้านตากแล้ว จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ระเบ้ากระหงาย
สาขา : ศิลปะการแสดง

ระเบ้ากระหงาย เป็นศิลปะการแสดงของชาวจังหวัดตาก สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อประเพณีลอยกระทงสาย ทำรำเล่าวิถีชีวิตเริ่มตั้งแต่ฝ่ายชายเป็นผู้แบกหามแข่งช่วยกันไปหากะลา จากนั้นก็จะนำกะลามาคัดให้สวยงาม จึงเกิดเป็นทำรำของฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงเป็นผู้ทำเชื้อไฟ ฟันด้ายเป็นรูปตีนกา ลักษณะ คือการนำด้ายมาขูบเทียนไข และขดเป็นเกลียว แยกเป็น ๓ ขา คล้ายตีนกา เพื่อให้สามารถวางไว้บนกะลาที่มีเชื้อเพลิงเป็นเทียนไข เกิดเป็นทำรำของฝ่ายหญิง จากนั้น พอถึงวันลอยกระทง ชาวบ้านจะนำกะลาที่เตรียมไว้ จุดไฟแล้วปล่อยให้ลอยไปตามลำน้ำบึงอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เกิดเป็นทำรำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นิยมแสดงในงานประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง และในโอกาสสำคัญต่างๆ เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงสายจังหวัดตาก

ระเบ้ากระหงาย สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อประเพณีลอยกระทงสาย แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตากได้เป็นอย่างดี จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ลีเกดเกษ เหมะนิน **สาขา : ศิลปะการแสดง**

จังหวัดตากมีศิลปินพื้นบ้าน ประเภทลีเก ชื่อ “คณะเกษ เหมะนิน” เป็นลีเกเด็กและเยาวชน ทำการแสดงในชุมชนแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยเด็กและเยาวชนจะใช้เวลาว่างฝึกซ้อมลีเก ในช่วงเข้าวัดปฏิบัติธรรม วัดกลางสวนดอกไม้ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ทำให้พ่อแม่ที่จูงมือลูกหลานเข้าวัดปฏิบัติธรรม จึงมีส่วนร่วมในการแสดงลีเกด้วย จากลีเกที่มีรูปแบบการแสดงในกลุ่มเด็กและเยาวชน ปัจจุบันมีการพัฒนาต่อยอดมาเป็นลีเก ๓ ช่วงวัย คือ กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ

ต่อมากระทรวงวัฒนธรรมได้เล็งเห็นความสำคัญของลีเก จึงได้สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงพื้นบ้านลีเกขึ้นในจังหวัดตาก นับแต่นั้นมา “ลีเกเกษ เหมะนิน” จึงได้ทำการแสดงตามงานมหรสพและงานแก้บนในพื้นที่จังหวัดตากมากขึ้น จึงเป็นที่รู้จักของชาวจังหวัดตาก จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ปีพาทย์ระวีดุริยางค์ **สาขา : ศิลปะการแสดง**

เมืองตากในอดีตเป็นเมืองที่มีชาวมอญอยู่มาก่อนจึงนำศิลปวัฒนธรรมมาเผยแพร่ในพื้นที่จังหวัดตากด้วย ทำให้ศิลปะการดนตรีของจังหวัดตาก มีทั้งวงดนตรี ปีพาทย์มอญ ปีพาทย์ไม้แข็ง และปีพาทย์ไทย

วงปีพาทย์มาตรฐานที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของจังหวัดตาก คือ วงปีพาทย์ระวีดุริยางค์ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๖๙ /๙ ถนนตากสิน ตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ถือกำเนิดขึ้นโดยการก่อตั้งของคุณครูกำจัด รุ่งระวี ปัจจุบันท่านได้เสียชีวิตแล้ว

วงปีพาทย์ระวีดุริยางค์มีมาตรฐานด้านการบรรเลงและการจัดวง เป็นวงดนตรีไทยที่มีทั้งปีพาทย์ไม้แข็ง ปีพาทย์มอญ และปีพาทย์ไทย มี ๓ ขนาด คือ เครื่อง ๕ เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ นับว่าเป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีครบทุกประเภท สามารถบรรเลงเพลงได้ทั้งเพลงที่เป็นพิธีการ เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง เพลงประยุกต์ และเพลงทั่วไป จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : หุ่นกระบอกสังวาลย์ศิลป์ **สาขา : ศิลปะการแสดง**

จังหวัดตากมีศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกชื่อ “คณะสังวาลย์ศิลป์” เป็นผลงานการสร้างจากคุณพ่อและคุณแม่ของคุณสังวาลย์ อิมเอิบ ในอดีต “หุ่นกระบอกสังวาลย์ศิลป์” นิยมแสดงในงานเทศกาลต่างๆ ทั้งในจังหวัดตากและจังหวัดใกล้เคียง เช่นงานลอยกระทง งานรัฐธรรมนูญฯ งานตากสินราชานุสรณ์ และงานกาชาดจังหวัดตาก งานวัดเขากบ จังหวัดนครสวรรค์ จนได้รับรางวัลดีเด่นทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นกระบอก) จากศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษาโรงเรียนตากพิทยาคม และได้รับเชิญให้ไปแสดงต่อหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย นางเจียมจิตต์ บำรุงศรี เป็นทายาทรุ่นที่ ๓ ได้ถ่ายทอดศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกให้โรงเรียนพลหลวงวิทยา (วัดโคกพลู) อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และมอบหุ่นกระบอกให้พิพิธภัณฑ์วัดพระบรมธาตุ อำเภอบ้านตาก เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

ปัจจุบันการแสดงหุ่นกระบอกคณะสังวาลย์ศิลป์ได้เลือนหายไปตามกาลเวลาและเสี่ยงต่อการสูญหายไปมากที่สุด จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : เพลงรำวงพื้นบ้าน อำเภอบ้านตาก สาขา : ศิลปะการแสดง

เพลงรำวงพื้นบ้าน อำเภอบ้านตาก เป็นบทเพลงที่ชาวบ้านตำบลตากตก อำเภอบ้านตากแต่งขึ้น โดยมีทำนองเพลง การร้อง ทำท่า และการแต่งกายเรียบง่าย เนื้อเพลงที่ใช้มีเนื้อหาในการชมธรรมชาติ การเปรียบเทียบ การหยอกเย้า เกี่ยวกับพราหมณ์ การบอกความในใจสอดแทรกอารมณ์ และความรู้สึกได้อย่างมีความหมาย ส่วนเครื่องดนตรีประกอบการขับร้องจะใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองสองหน้า ลูกชัต ระนาดเอก ตะโพน ฉิ่ง กรับ ซึ่ง เป็นต้น นิยมเล่นในงานเทศกาลรื่นเริง เพื่อสร้างความสนุกสนาน เช่น ลอยกระทง งานปีใหม่ ประเพณีงานบวช เทศกาลสงกรานต์ งานบุญ งานรื่นเริงประจำปี เป็นต้น

ในสมัยนั้นผู้คนนิยมการละเล่นเพลงรำวงพื้นบ้าน จึงมีการจัดตั้งคณะขึ้น จำนวน ๒ คณะ คือ คณะศรีท่านาและคณะวาริทิพย์ ปัจจุบันได้รวมวงกันชื่อ “คณะศรีท่านา-วาริทิพย์” เพลงรำวงพื้นบ้าน อำเภอบ้านตาก สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม สังคม และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ระบำเกลิยวเชือก สาขา : ศิลปะการแสดง

จังหวัดตาก มีประชาชนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่า “ระบำเกลิยวเชือก” เป็นการแสดงของชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยง มีแสดงครั้งแรก ณ หมู่บ้านขุนห้วยแม่ท้อ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก นิยมแสดงในงานประเพณีต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันลอยกระทง และหลังช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต สะท้อนให้เห็นถึงความรักสามัคคีในหมู่คณะ

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านขุนห้วยแม่ท้อ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ได้พัฒนาการแสดงระบำเกลิยวเชือกให้เข้ากับยุคสมัย โดยปรับปรุงเกลิยวเชือกให้เป็นสีของธงชาติไทย เนื้อเพลงมีทั้งภาษากระเหรี่ยง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เครื่องดนตรีผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล มีจำนวน ๓ ชุดการแสดง คือ สานสัมพันธ์ไตรรงค์ ร้อยดวงใจเป็นหนึ่งเดียว และร่างแหแห่งความสามัคคี การแสดงระบำเกลิยวเชือก สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ประเพณีขึ้นธาตุเดือนเก้า

สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

ประเพณีขึ้นธาตุเดือนเก้า (เหนือ) เป็นประเพณีท้องถิ่นที่เก่าแก่สืบทอดกันมานานหลายร้อยปีของชาวจังหวัดตาก เพื่อเป็นการสักการะองค์พระบรมธาตุ และบวงสรวงขอพรเทวดาในกาเริ่มฤดูทำนาตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ เดือนเก้าเหนือ ปัจจุบันมีปฏิบัติอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านตาก ได้แก่ วัดพระบรมธาตุ วัดพระธาตุน้อย วัดดอยเจดีย์ และอำเภอแม่สอด ได้แก่ วัดพระธาตุหนองกิน

วิถีชีวิตของชาวตาก จะมีวัฒนธรรมก่อนไปทางล้านนาและมีความเชื่อไสยศาสตร์และภูตผี การทำบุญขึ้นพระธาตุจึงเป็นการรวมเอาความเชื่อของท้องถิ่น ร่วมกับการบูชาคุณพระศาสดา โดยเฉพาะวัดพระบรมธาตุบ้านตาก เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองตาก ซึ่งชาวเมืองตากเคารพสักการบูชา เพราะมีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และจากตำนานกล่าวถึงความเป็นมาขององค์พระบรมธาตุแห่งนี้ ประเพณีขึ้นธาตุเดือนเก้า วัดพระบรมธาตุ บ้านตาก จึงถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ของชาวเมืองตาก สมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ชื่อรายการ : ประเพณีอัฐภูมิบูชา วัดน้ำปู

สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

วันอัฐภูมิบูชา เป็นวันที่มีเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าซึ่งตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ หรือหลังจากวันวิสาขบูชา ๘ วัน

วัดน้ำปู ตำบลตากตก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เป็นวัดแห่งเดียวในจังหวัดตากที่จัดงานประเพณีวันอัฐภูมิบูชา เป็นประจำทุกปีจวบจนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดให้มีกิจกรรมจำลองเหตุการณ์วันถวายพระเพลิงพระพุทธรูปพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นการน้อมจิตรำลึกถึงพระคุณของพระพุทธองค์ และถวายเป็นพุทธบูชา ตลอดจนเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ประเพณีการจัดงานวันอัฐภูมิบูชาในประเทศไทย แต่เดิมวัดบางแห่งมีขึ้นทุกปี ต่อมาเมื่อสภาวะเศรษฐกิจไม่อำนวย จึงค่อยๆ ลดพิธีต่างๆ ลงและหายไปเป็นส่วนมาก จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง

สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

การลอยกระทงในจังหวัดตาก แตกต่างจากจังหวัดอื่น เพราะส่วนประกอบของกระทงใช้กะลามะพร้าว ภายในกะลามีด้ายดิบพันเป็นรูปตีนกาหล่อด้วยเทียนขี้ผึ้งสำหรับเป็นเชื้อเพลิงจุดไฟก่อนที่จะปล่อยลอยไปตามก้นตลอดจนไม่ขาดสาย เรียกว่า “การลอยกระทงสาย”

เดิมทีการลอยกระทงสายมีรูปแบบการลอยในชุมชน เหตุที่มีการนำเอากะลามะพร้าวมาเป็นกระทงเนื่องมาจากภูมิปัญญาชาวบ้านมีการนำเอามะพร้าวมาแปรรูปทำเป็นอาหารว่าง เรียกว่า “เมี่ยง” ส่วนของกะลามะพร้าวจะถูกทิ้งไว้ในบริเวณบ้าน โดยไม่มีการใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเกิดความคิดสร้างสรรค์นำกะลามะพร้าวมาลอยกระทง ปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูประเพณีดังกล่าวขึ้นมา เรียกว่า “ประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง” เป็นประเพณีที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้าน และงานศิลปวัฒนธรรม มาหล่อหลอมรวมกันจนเกิดเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและมีหนึ่งเดียวในโลก จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : ประเพณีตานก๋วยสลาก
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

ประเพณีตานก๋วยสลาก นิยมปฏิบัติกันในเขตอำเภอ ชีกตะวันตกของจังหวัดตาก ๕ อำเภอ คือ อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภออุ้มผาง และปฏิบัติเป็นบางส่วนในเขตอำเภอสามเภา อำเภอบ้านตาก อำเภอเมืองตาก โดยจะกระทำกันในช่วงเดือนสิบ (เดือนสิบสองเหนือ คือ ก่อนออกพรรษา ๑ เดือน) ประเพณีตานก๋วยสลาก มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา และได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน เพื่อแสดงความระลึกถึงบรรพบุรุษญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผ่านสิ่งที่เรียกว่า “ก๋วยสลาก” ลักษณะคล้ายชะลอมข้างในกรุด้วยใบตอง สำหรับบรรจุของไทยทาน แล้วรวบรวมนำไปถวายพระที่วัด ไม่เฉพาะเจาะจงพระผู้รับ แต่จะถวายโดยการจับฉลาก

ประเพณีตานก๋วยสลาก สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน ความสามัคคีของชาวบ้าน และการจรรโลงพระพุทธศาสนา จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ให้สูญหาย

ชื่อรายการ : พิธีไหว้ครูคุณตรีไทย
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

การไหว้ครู เป็นประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ในสังคมของดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ อย่างน้อยจะต้องจัดพิธีหรือเข้าร่วมในพิธีไหว้ครูปีละ ๑ ครั้ง ถือเป็นการแสดงกตัญญูตาระลึกถึงวิชาที่บูรพคณาจารย์ได้ประสิทธิ์ประสาท เป็นสิริมงคลมาสู่ตน ด้วยพิธีการนี้ ในทางปฏิบัติจำต้องหาบุคคลผู้จะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีและจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิวิญญูติ และประการสำคัญ คือ ต้องได้ผ่านการเข้าพิธีรับมอบจากอาจารย์ของผู้นั้นอีกชั้นหนึ่งจึงจะเป็นผู้สมควรได้เป็นผู้ประกอบพิธีหรือเป็นประธานในการประกอบพิธีบูชาครูได้อย่างถูกต้อง

นายสำราญ แดงประเสริฐ ได้ผ่านการเข้าพิธีรับมอบจาก อาจารย์สมบัติ แก้วสุจริต จึงเป็นผู้ประกอบพิธีหรือเป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครูคุณตรีไทยได้อย่างถูกต้อง ให้กับสถาบันการศึกษาทุกแห่งในจังหวัดตาก ตลอดจนชุมชนที่มีวงดนตรีไทย

พิธีไหว้ครู เป็นประเพณีที่มีขบวนการขั้นตอน ซึ่งต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เพื่อมิให้เสี่ยงต่อการนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม

ชื่อรายการ : พิธีสืบชะตาบูชาแม่ น้ำปิง บ้านจัดสรร
สาขา : แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

ย้อนหลังไปเมื่อ ๕๐ กว่าปีที่แล้ว ประเพณีสืบชะตาบูชาแม่ น้ำปิง เป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวบ้านนา ที่มีความเชื่อในพิธีกรรมสืบชะตาบูชาแม่ น้ำ เพื่อเป็นการขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาแม่ น้ำ เป็นการทำบุญอุทิศกุศลผลบุญให้ผู้ที่ล่วงลับดับขันธไปในแม่ น้ำ และบูชารอยพระพุทธรูปบาทพระพุทธรเจ้าตามความเชื่อทางศาสนาหลังจากที่มีการก่อสร้างเขื่อนภูมิพล

ชาวบ้านนาที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่สร้างเขื่อนภูมิพล ต้องอพยพโยกย้ายบ้านเรือนมาตั้งถิ่นฐานใหม่ เรียกว่า หมู่บ้านจัดสรร จึงได้นำเอาประเพณีสืบชะตาบูชาแม่ น้ำมาเผยแพร่และยึดถือปฏิบัติ ณ ชุมชนบ้านจัดสรร หมู่ที่ ๓ ตำบลสาม อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

พิธีสืบชะตาแม่ น้ำปิง บ้านจัดสรร เป็นพิธีกรรมทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อวิถีชุมชน จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ให้สูญหาย

ชื่อรายการ : เมี่ยงจอมพล
สาขา : ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

ชุมชนบ้านหัวเตี้ยด อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก มีวัฒนธรรมการรับประทานที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ เต้าเจี้ยวเมืองตากและข้าวแคบ นำมาดัดแปลงเป็นอาหารว่าง เรียกว่า “เมี่ยงจอมพล” สาเหตุที่เรียกเมี่ยงจอมพล เนื่องจากในอดีตทุกครั้ง ที่ จอมพลถนอม กิตติขจร มาเมืองตาก จะต้องไปกินเมี่ยงชนิดนี้จนชาวบ้านพากันเรียก “เมี่ยงจอมพล”

เอกลักษณ์ของเมี่ยงจอมพล คือ เต้าเจี้ยวที่ใช้เป็นน้ำราดมีรสเปรี้ยวหวาน แตกต่างจากเมี่ยงคำทั่วไป ที่น้ำราดมีลักษณะเหนียว รสชาติหวานเค็ม เมี่ยงจอมพลหนึ่งคำ จะประกอบด้วย มะพร้าวขูด ข้าวตากแห้งทอด ถั่วลิสงคั่ว กุ้งแห้ง กระเทียมหั่นลูกเต๋า มะนาวหั่นลูกเต๋า จิงหั่นลูกเต๋า พริกขี้หนูสด และมะเขือพวง นำส่วนประกอบทั้งหมดห่อด้วยข้าวแคบชุบน้ำให้อ่อนตัวหรือใบชะพลู ราดด้วยน้ำเต้าเจี้ยวห่อให้พอดีคำรับประทานเป็นอาหารว่าง มีคุณค่าทางสมุนไพรสูง บำรุงรักษาธาตุ ทั้ง ๔ ให้สมดุลกัน

เมี่ยงจอมพล จึงเป็นอาหารพื้นถิ่นสะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมการรับประทานที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ให้สูญหาย

ชื่อรายการ : แกงมะแฮะ

สาขา : ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

ชาวอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก นิยมปลูกถั่วมะแฮะไว้ตามบ้าน จากพืชพื้นบ้านนำมาปรุงเป็นอาหารพื้นเมืองประจำถิ่นเรียกว่า “แกงมะแฮะ” ถือเป็นปฏิบัติเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เนื่องจากเป็นฤดูกาลที่มีถั่วมะแฮะ เพื่อต้อนรับลูกหลาน พร้อมทั้งเตรียมไปวัดทำบุญตักบาตรในวันสงกรานต์ เอกลักษณ์ของ “แกงมะแฮะ” คือ ความมันของถั่วมะแฮะและรสชาติอร่อยกลมกล่อมครบรสจากใบส้มป่อย วิธีทำ ต้มถั่วมะแฮะให้เปื่อย นำพริกแกงผัดกับหมู จากนั้นต้มรวมกับถั่วมะแฮะปรุงรสตามใจชอบ ใส่ น้ำปลา ร้า น้ำปลา มะเขือเทศ ชะอม และใบส้มป่อย หากไม่มีใบส้มป่อยให้ใส่น้ำมะขามเปียกแทน นิยมรับประทานคู่ข้าวแคบหรือข้าวเกรียบงาดำปิ้งหรือทอด

“แกงมะแฮะ” เป็นอาหารพื้นถิ่น สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมการรับประทาน และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีคุณค่าต่อวิถีชุมชน จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชื่อรายการ : มวยคาดเชือก เมืองตาก

สาขา : การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

“มวยคาดเชือก เมืองตาก” ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่สืบทอดตั้งแต่สมัยโบราณ เริ่มต้นการชกมวย ณ เมืองตาก ในอดีตครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก่อนจะขึ้นครองราชย์สมบัติได้มาดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก ทรงนิยมจัดการแข่งขันชกมวยต่อหน้าพระที่นั่ง จึงมีนักมวยต่างถิ่นมาแสดงฝีมือเข้าร่วมการแข่งขันเพื่อคัดเลือกเป็นทหารในยามศึกสงคราม จึงเกิดนักมวยฝีมือดีมากมาย ทหารเอกคู่พระทัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นที่รู้จักดีคือ “พระยาพิชัยดาบหัก” การชกมวยในจังหวัดตากจึงเริ่มมีมา

นับแต่นั้น

มวยคาดเชือก เมืองตากมีรูปแบบและวิธีการชกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น อุปกรณ์ที่ใช้คือเชือกสำหรับพันหมัดทั้ง ๒ ข้าง แทนการใช้นวมเหมือนมวยไทยปัจจุบัน ใช้ส่วนของร่างกาย คือ หมัด เท้า เข่า ศอก พิชสงของมวยคาดเชือก คือ การที่นักมวยจะพันหมัดด้วยเชือกชุบแป้งให้แห้งแข็ง แล้วนำมาพันรอบหมัดให้เกิดเป็นปุ่มคมจนแข็ง กติกาการชกมวยคาดเชือก เมืองตาก เป็นแบบผสมระหว่างไทย - พม่า เรียกว่าศึกชิงธง (ยกสุดท้าย ยกที่ ๓) ชกกันจนกว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยอมแพ้

ปัจจุบันการชกมวยคาดเชือกไม่เป็นที่นิยมแพร่หลาย นักมวยไทยนิยมชกมวยสากล ทำให้การชกมวยคาดเชือกของไทยลดน้อยลงอย่างรวดเร็วเสี่ยงต่อการสูญหาย จึงสมควรเสนอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมไว้มิให้สูญหาย

ชอล้านนา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก
ปีที่ขึ้นทะเบียน พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

งานช่างแทงหยวก มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดตาก
ปีที่ขึ้นทะเบียน พ.ศ.๒๕๕๔ โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก

www.m-culture.go.th/tak